

Idd og Enningdalen Historielag

Trondheim, 27.08.2021

Deres ref.:

Vår ref. (bes oppgitt ved svar):
2021/4372

Saksbehandler:
Hege Langeland

Vedtak i klagesak om rydding av kulturminne i Indre Iddefjord – Enningdalselva naturreservat

Vi viser til klagen på Statsforvalteren i Oslo og Viken sitt vedtak 04.02.2021. Klagesaken ble oversendt fra Statsforvalteren ved brev 07.04.2021.

Vedtak

Miljødirektoratet opprettholder Statsforvalteren i Oslo og Viken sitt vedtak 04.02.2021. Det gis ikke tillatelse til rydding som omsøkt.

Vedtaket er fattet etter naturmangfoldloven § 48 første ledd, jf. forvaltningsloven § 34 fjerde ledd.

Kort om bakgrunnen for saken

Idd og Enningdalen Historielag søkte 25.01.2021 om rydding av en transportbanetrasé, et kulturminne fra Iddefjordens stenindustri. Historielaget ønsker å rydde og merke traseen for å vise historien om Iddefjorden stenindustri. Området som ønskes ryddet er oppgitt å være ca. 270 meter langt og i en bredde på ca. 2 meter.

Statsforvalteren i Oslo og Viken fattet vedtak 25.01.2021 etter naturmangfoldloven § 48 og det ble gitt avslag på søknaden om tillatelse til å rydde kulturminnet som befinner seg i Indre Iddefjord – Enningdalselva naturreservat. Statsforvalteren vurderte at tiltaket var i strid med verneformålet og ville påvirke verneverdiene nevneverdig. Statsforvalteren viste til at skogsområdene rundt Indre Iddefjorden er under press fra skogbruksaktiviteter og at det fra et økologisk perspektiv er særlig viktig å ivareta områdene i så upåvirket tilstand som mulig ettersom belastningen i området i dag allerede er høy. Det ble vist til at felling av trær/rydding av vegetasjon i verneområdet er forbudt etter verneforskriften § 3 punkt 1.

Begrunnelse for klagen

Historielaget ønsker en ny vurdering av søknaden og mener at forståelsen for naturvern går gjennom god formidling og pleie av de kulturminnene som ligger i verneområdet. Folks naturopplevelser på stedet forsterkes av kunnskapen om kulturminnene og innsikt i tidligere levd liv.

Klager peker på at det innenfor naturreservatets grenser også ligger fornminner som er fredet etter kulturminneloven. Det stilles spørsmål ved om rydding av fornminner er i konflikt med forskriften og intensjonen med vernet. Selv om bremsebanen fra Stenbudalskollen ikke er et fornminne, mener klager den kan være et vel så viktig kulturminne. Bremsebanen og stenhoggervirksomheten i Stenbudalskollen representere viktig kunnskap om teknologi, sosialhistorie og økonomisk historie. En epoke som fortsatt i dag betyr svært mye for identiteten i regionen. Historielaget presisere at deres intensjon med søknaden om å felle vegetasjon i denne traseen, innebærer kun å rydde en siktlinje. De felte trær og busker vil bli lagt på et egnet sted slik at den biologiske massen blir værende i området. Store trær vil ikke bli felt om de ikke står slik at de på sikt vil ødelegge kulturminnet (f.eks. ved vindfall).

Klager viser også til at det er gitt tillatelse til omlegging av en sti innenfor samme naturreservat - en tillatelse som klager mener er veldig fornuftig med de vilkår som er satt, om at det ikke skal tilføres nye masser og at tiltaket ellers skal være begrenset og ta hensyn til vegetasjon i området. Klager ønsker en tilsvarende tillatelse for dette formidlingsprosjektet.

Innkomne merknader fra Viken fylkeskommune

Det følger av statsforvalterens oversendelse at Viken fylkeskommune (som kulturminnemyndighet) har gitt følgende uttalelse i saken:

"Stenrenna er ikke fredet, verken automatisk eller ved vedtak. Som enkeltstående kulturminne har den heller ikke noe annet formelt vern. Stenrenna er knyttet til stenindustrien ellers i Iddefjorden, og langs et større område av kysten i Østfold. Denne industrien var av nasjonal og til dels internasjonal betydning. For å ivareta stenhuggerlandskapet, med dets kulturminner, er Iddefjordsfjella registrert som et Kulturlandskap av nasjonal interesse (id KUL K308 i den nasjonale kulturminnedatabasen Askeladden). Imidlertid ligger Stenrenna ca. 1,3 km sør for avgrensingen av kulturlandskapet Iddefjordsfjella, men Stenrenna må sees i sammenheng med den øvrige stenindustrien langs Iddefjorden.

Videre ligger Stenrenna innenfor et regionalt viktig kulturlandskap; kalt Berby – Enningdalen i fylkesplanen for Østfold. Det innebærer at den, og andre kulturminner som kan sees i sammenheng med herregården på Berby, må tas hensyn til når området skal forvaltes. Avgrensingen av dette kulturlandskapet finnes her:

<https://viken.maps.arcgis.com/apps/webappviewer/index.html?id=48e7e58222cc41f89f99a437b8347750> "

Statsforvalterens vurderinger

Statsforvalterens vurdering og redegjørelse for naturverdier fremgår av oversendelsen 07.04.2021. Området har gammel boreal lauvskog og rik blandingsskog i lavlandet.

I saken hvor det var gitt tillatelse til omlegging av sti, vurderte statsforvalteren at omleggingen ville medføre en forbedring sammenlignet med den tidligere traséen. Dette fordi en omlegging av stien ville kreve mindre vedlikehold og tilrettelegging enn eksisterende sti.

Statsforvalteren mente videre at traséen som historielaget ønsket å rydde, vil utgjøre en rett strekning som må ryddes ren for at den skal ha den visuelle effekten som er ønsket. Statsforvalteren uttalte i oversendelsesbrevet til Miljødirektoratet:

"Det er derfor lite rom for å ta hensyn til enkelttrær med naturverdier – slik som osp, eik, gamle trær eller stående død ved. Slike enkelttrær har en verdi for de artene som er tilknyttet dem, og bør forbli uberørt. Selv om den biologiske massen vil bli lagt igjen i området, vil tiltaket avbryte/forkorte en naturlig prosess. En rett trasé vil heller ikke ta hensyn til variasjoner i landskapet og terrengformer. Fra et økologisk perspektiv vil en åpen linje der skogen er hogd ned være et unaturlig brudd i kontinuiteten for skogen både i tid og rom."

Statsforvalteren mente det ville vært fanget opp i verneprosessen og tilrettelagt som unntak i verneforskriften, dersom det hadde vært av vesentlig interesse å holde vegetasjonen åpen langs Stenrenna. Ut fra opplysningene fra Viken fylkeskommune, vurderte statsforvalteren ikke at tiltaket hadde tungtveiende hensyn av nasjonal betydning.

Miljødirektoratets vurderinger

Klagefrist

Statsforvalteren har pr. telefon opplyst at vedtaket ble ekspedert med e-post 09.02.2021. Fristen for å klage er 3 uker fra det tidspunkt underretning om vedtaket er kommet frem til vedkommende part, jf. forvaltningsloven § 29 og klagefristen er således overholdt.

Rettslig utgangspunkt

Forskrift 05.03.2010 nr. 337 om vern av Indre Iddefjord – Enningdalselva naturreservat § 3 punkt 1 fastsetter at vegetasjonen, herunder døde busker og trær, er vernet mot skade og ødeleggelse.

Forvaltningsmyndigheten kan etter § 7 punkt 7 etter søknad gi tillatelse til fjerning av enkelttrær. Etter samme bestemmelse punkt 14 kan forvaltningsmyndigheten gi tillatelse til begrenset slått og krattrydding.

Forvaltningsmyndigheten kan ellers gi dispensasjon fra vernereglene etter naturmangfoldloven § 48 i følgende tilfeller:

"Forvaltningsmyndigheten kan gjøre unntak fra et vernevedtak dersom det ikke strider mot vernevedtakets formål og ikke kan påvirke verneverdiene nevneverdig, eller dersom sikkerhetshensyn eller hensynet til vesentlige samfunnsinteresser gjør det nødvendig."

Formålet med naturreservatet er etter forskriften § 2 å bevare truet, sjelden og sårbar natur i de nedre deler av et egenartet, variert og tilnærmet urørt lavlandsvassdrag. Sammen med kantsoner, brakkvannsdeltaet, våtmarksområder, bekkekløft og tilstøtende skogområder utgjør dette bestemte typer natur med særlig betydning for biologisk mangfold, jf. § 2.

Vurdering

Rydding av en siktlinje i et område som er ca. 270 meter langt og ca. 2 meter bredt for å fremheve det aktuelle kulturminnet, er forbudt etter verneforskriften og faller utenfor

verneforskriftens bestemmelser om når statsforvalteren kan gi tillatelse. Det må derfor vurderes etter naturmangfoldloven § 48 om det kan gis dispensasjon.

Etter naturmangfoldloven § 48 første ledd, første alternativ, kan forvaltningsmyndigheten gjøre unntak fra et vernevedtak dersom det ikke strider mot vernevedtakets formål og ikke kan påvirke verneverdiene nevneverdig. Av forarbeidene fremgår det at bestemmelsen er ment som en sikkerhetsventil som skal fange opp uforutsette eller spesielle/særlige tilfeller som ikke ble vurdert på vernetidspunktet. I første rekke skal bestemmelsen benyttes på bagatellmessige inngrep eller forbigående forstyrrelser som er av stor betydning for søker sammenholdt med verneinteressene. I vurderingen av om tiltaket er i strid med verneformålet, er betydningen for verneformålet både på kort og lang sikt relevant. Kravet om at tiltaket ikke skal påvirke verneverdiene nevneverdig innebærer at adgangen til å gi dispensasjon er snever.

Formålet med naturreservatet er å ta vare på et naturområde med skog og som utgjør naturtyper med særlig betydning for biologisk mangfold. Statsforvalteren har i vedtaket gjort nærmere rede for naturtypene og artene på stedet og vi viser til dette.

Statsforvalteren peker videre på at traséen må ryddes ren som en rett strekning for å oppnå den visuelle effekten som er tiltenkt og at det derfor vil være lite rom for å ta hensyn til enkelttrær med naturverdier, slik som osp, eik, gamle trær eller stående død ved. Det aktuelle området for rydding er ca. 270 m langt og ca. 2 m bredt. Miljødirektoratet er enig med statsforvalteren i at det vil være i strid med formålet med vernet å gi dispensasjon for fjerning av trær og annen vegetasjon i en slik rett linje, og at det også vil medføre en inngripen i variasjoner i landskapet og terrengformer. Formålet med naturreservatet er at naturen skal utvikle seg upåvirket av menneskelig inngripen. Etter vår vurdering vil en slik rydding også påvirke verneverdiene mer enn nevneverdig. Det kan derfor ikke gis dispensasjon etter naturmangfoldloven § 48.

Statsforvalteren har også vurdert om det kan gis dispensasjon fordi hensynet til vesentlige samfunnsinteresser gjør det nødvendig, jf. naturmangfoldloven § 48 første ledd, tredje alternativ. Denne bestemmelsen er ikke ment for slike tilfeller, men tungtveiende hensyn av nasjonal betydning og hvor tiltaket er nødvendig for å ivareta interessen. Saker som har stor lokal interesse eller regional betydning er ikke tilstrekkelig som grunnlag for dispensasjon etter denne bestemmelsen.

Forskriften åpner for at statsforvalteren kan gi tillatelse til hogst av enkeltstående trær og begrenset krattrydding. Det kan f.eks. søkes statsforvalteren om hogst for å ta ut enkeltstående trær dersom det er nødvendig for å hindre ødeleggelse av deler av kulturminnet. Dette vurderes å være en annen type søknad enn en søknad om rydding av en siktlinje.

Klagerett

Vedtaket er endelig, og dere kan ikke klage på vedtaket.

Hilsen
Miljødirektoratet

Dette dokumentet er elektronisk godkjent

Knut Fossum
seksjonsleder

Hege Langeland
seniorrådgiver

Tenk miljø - velg digital postkasse fra e-Boks eller Digipost på www.norge.no.

Kopi til:

Statsforvalteren i Oslo og Viken

Postboks 325

1502

MOSS